

Stadsvandring med fokus på olika arkitekturstilar

Måndagen den 6 juli bjöds deltagarna på en intressant lektion i arkitekturhistoria. Allan Ahlman, väl förberedd som alltid, berättade om de olika arkitekturstilar som präglade byggandet från 1700-talet fram till 1900-talet. Han förklarade hur man sedan 1880-talet ofta kan avgöra när en byggnad uppförts, eftersom stilarna förändrades från decennium till decennium. Samtidigt varnade han för att låta sig luras – en yngre fastighet kan mycket väl ha byggts eller renoverats i en äldre stil.

Vandringen började vid Skoltorget, där bebyggelsen representerar flera olika århundraden. Här finns hus från såväl 1700- som 1800- och 1900-talen. Stiftets hus uppfördes 1746 och fick en extra våning 1787. År 1913 byggdes fastigheten till, men i samma stil som den ursprungliga byggnaden. Det gamla Trybomska huset är ett typiskt exempel på 1800-talets arkitektur, och längs Skolgatans början finns flera välbevarade hus från samma period.

På 1700- och 1800-talets byggnader är fönstren ofta små och indelade med spröjs. Orsaken var att det då var svårt att tillverka större glasrutor.

1700-talets arkitekturstilar

1700-talets första decennier dominerades av barocken, en stil som kännetecknas av symmetri, prakt och monumentala fasader med rik dekor. Många slott och herrgårdar uppfördes eller omgestaltades under denna period.

Senare under seklet slog den gustavianska stilen igenom. Den hämtade inspiration från den franska nyklassicismen men kännetecknades av ett enklare, ljusare och mer återhållsamt uttryck. Under århundradet förekom även rokokon och nyklassicismen, vilka satte tydliga avtryck i svensk byggnadskonst.

1800-talets blandning av stilar

Industrialiseringen och de ökade kontakterna med Europa gjorde 1800-talet till ett tidevarv där flera historiska stilar blandades. Nygotik, nyrenässans, nyrokoko och senare nationalromantik förekom ofta sida vid sida. Mot seklets slut växte nationalromantiken och jugendstilen fram. Fokus låg då på svenska traditioner, hantverk och naturmaterial som tegel och trä.

1900–1970 – funktionalism och efterkrigstid

Under 1900-talet kom funktionalitet och samhällsnytta att prägla arkitekturen. På 1920-talet introducerades den svenska varianten av art déco.

På 1930-talet fick funktionalismen, eller ”funkis”, sitt stora genombrott. Byggnaderna kännetecknades av ljusa och rationella planlösningar, platta tak, stora fönster samt fasader i puts eller tegel.

Efter andra världskriget expanderade bostadsbyggandet snabbt. Under perioden 1950–1970 växte stora bostadsområden fram, inte minst genom miljonprogrammet, och arkitekturen blev allt mer standardiserad.

Vandring genom Skara

Från Skolgatan fortsatte vandringen till korsningen Skolgatan–Tullportagatan. Där studerades en fastighet från slutet av 1950-talet där arkitekten Drott Gyllenberg fick utlopp för sin experimentlusta. Fasaden har en lekfull utformning som närmast påminner om en byrå med olika stildrag. Gyllenberg ritade även det nya tingshuset, där han arbetade med varierade material och färger.

Nästa stopp blev Svartbrödragatan 3, ett typiskt hus från 1890-talet med grupperade fönster och en fasad som kombinerar tegel och puts. Därefter passerades det så kallade ”Nocke-huset”, som visserligen är tidstypiskt men betydligt yngre. Det byggdes i mitten av 1960-talet som ett kombinerat affärs- och bostadshus och har stora, ospröjsade fönster.

På andra sidan Västra Kungshusgatan ligger det gamla badhuset med sina släta tegelfasader i jugendstil, dekorerade med blommotiv och mjuka former. Längs Järnvägsgatan finns flera fastigheter från 1900-talets början som också bär tydliga drag av jugend.

Vid Stortorget uppmärksammades Skaraborgsbankens påkostade byggnad från 1927, där det utsvängda taket är ett av de mest framträdande kännetecknen. Vandringen gick sedan vidare till Centrumhuset på Malmgatan, som ersatte det tidigare Zetterwallska huset. Byggnaden uppfördes 1963 och är en intressant representant för sin tid. Fasaden består av delar med olika stiluttryck och kompletteras med arkader och burspråk.

Sista anhalten blev det gamla Televerkshuset, uppfört omkring 1946. Allan Ahlman pekade på de många fönstren på fasaden. Trots att byggnaden var fylld med telefonväxlar och egentligen inte behövde så många fönster, bidrar de till husets karaktär och uttryck.

En lärarik vandring som öppnade våra ögon som betraktare av byggnader från olika epoker.

Avslutning vid Båtsmanshuset

Efter en lärarik och uppskattad stadsvandring återvände deltagarna till Båtsmanshuset, där kaffe och frallor väntade på gården. Lotteriringarna skickades runt borden och Tommy Kroon berättade om kvällens sponsorer, som bestod av många av Skaras butiker. Därefter lottades vinsterna ut innan kvällen avslutades.

Ett särskilt tack riktades till kvällens guide Allan Ahlman, som dessutom hade turen att själv vinna ett av lotteriets priser.

Nästa stadsvandring äger rum den 13 juli och leds av Sven-Olof Ask. Temat är författare, och det återstår att se vilka historier och personligheter han kommer att lyfta fram under kvällen.

Text Lena Brodin

Foto Freddie Wendin